

Na kraju nam zbornik donosi i izvratke iz tiska pod naslovom *O prvotisku Kašićeva hrvatskog prijevoda Biblije* (str. 155–164) te sažetke bilježaka o *Predstavljateljima prvotiska Kašićeva hrvatskoga prijevoda Biblije u Pagu i Zadru 2001.* (str. 165–167).

Vrijednost ovog zbornika možemo iščitavati na više razina, a spomenut ću barem dvije. Na prvoj razini njegovu vrijednost vidimo u svjedočanstvu o prvorazrednom događaju vjere i kulture u hrvatskom narodu, u svjedočanstvu za povijest o predstavljanju spomenutog prvotiska. Vrijednost na drugoj razini daju sami radovi Zbornika svjedočeći o povijesnim nedaćama hrvatskog naroda, svjedočeći o sudbini mnogih naših neprepoznatih ili namjerno prešućivanih intelektualaca kroz koje onda možemo zapravo dešifrirati i cijelu hrvatsku povijest. Sliku te razine možda nam najbolje opisuju riječi Bartola Kašića: »Smilovao nam se Bog i blagoslovio nas. Rasvijetlio lice svoje i riječ svoju nad nama. I smilovao se hrvatskoj naciji, istrtoj, skoro zartroj.«

Zbornik nas potiče na daljnja istraživanja namećući nam pitanja: »Imamo li uopće pravo ostati hladnokrvni i nezainteresirani za Kašićev dugogodišnji trud i mar za opće dobro? Nismo li svakako pozvani biti i dalje suradnički raspoloženi te pokušati vratiti dug stoljetne šutnje koja je nepravedno zasjenila i prekrila mukotrпно izgaranje jednog hrvatskog veleuma — zasjenila djelo Bartola Kašića, značajno i za Crkvu u Hrvata i za hrvatsku kulturu uopće? I ako već ne vlastitim angažmanom, onda barem indirektno: podržimo one koji su svjesni »samozatajnog rada jednoga velikoga čovjeka kojega njegovo doba nije moglo razumjeti jer je bio daleko iznad njega«.

Nevenka JURAK

Josip JELENIĆ (ur.), *Mladi u post-modernoj*. Kamo ide mladi naraštaj?, Zagreb, Filozofsko-teološki institut DI, Biblioteka Obnovljenog života — 32, 2002., 259 str.

Tijekom nekoliko prošlih godina u hrvatskoj društvenoj znanosti, navlastito u sociologiji i socijalnoj psihologiji, objavljeno je nekoliko knjiga o mladima kojima se, ako ništa drugo, u grijeh može upisati — dosada. Priručna shematizacija pokazuje da se one mogu podijeliti na nekoliko osnovnih skupina. Primjerice, F. Radin i V. Ilišin tragaju za novim uporištima političke subjektivnosti mladih; V. Šakić središnjim pojmom u analizi mladih drži njihov socijalni identitet. B. Perasović oblikuje pravu alternativnu arheologiju životnih stilova mladih. Z. Rabotek-Šarić zainteresirana je za sve strategije oblikovanja altruističnog ponašanja mladih. S. Sakoman zaokupljen je obranom mladih od ovisnosti o drogama, itd. Nije, zacijelo, pretjerano ustvrditi kako je na djelu vidljiva obnova interesa društvenih analitičara za položaj i izgled mladega pučanstva. Tvrdnju svakako treba razumjeti u kontekstu što ga određuju ljudožderski skromne financijske i tehničke mogućnosti društvenih znanosti u suvremenoj nacionalnoj znanstvenoj politici.

Koliko je vidljivo, nekoliko je važnijih općih pokretača istraživanja o mladima. Prvi je politički. Od šezdesetih godina prošlog stoljeća samorazumljivo je da su mladi određeni politički sudionik. Nije uvijek uznemirujuća njihova statistička brojnost i udio u glasačkoj populaciji. Naprotiv, važnija je njihova uloga u oblikovanju društvene legitimacije pojedinih političkih zamisli i programa. Teško da će ijedan program kojega mladi odbijaju, uspjeti u stjecanju potrebne legitimacije. Drugi je gospodarski. Mladi su oblikovali snažno tržište roba i usluga (odjevno tržište, sportsko tržište, tržište kulturne industrije itd.) bez kojega se brojni korporacijski lanci ne bi mogli

održati. Treći je razvojni. U suvremenim društvima — gdje nije zajamčen deterministički prijelaz iz prošlosti u budućnost, nego se prijelaz aktivno oblikuje, a povezan je i s obvezujućim rizicima — sve se jasnije nazire uvid da je sadašnjost posuđena od potomaka, a nije tek dotok predaka. Posve je očito da takav okret ističe važnost mladih. Četvrti je kulturni. Zbroje li se mnogovrsni pokazatelji općeg smjera aktualne aksiološke mijene, postaje očito da se dovršava narcistički model individualizacije s nizom o njemu ovisnih konfiguracija. Novi, pak, nemaju autoritet samorazumljivih predložaka oblikovanja socijalne prakse. Drugim riječima, novi su jasniji po pojedinim sektorskim ulomcima koji se opažaju kao skupovi pravila za određene situacije, no bez ikakvih aksiomatskih implikacija. U hrvatskom društvu zacijelo treba dodati još jedan. Hrvatsko je društvo pretežno staračko društvo. Ta činjenica, na koju inače demografija upozorava u mnoštvu analiza, potiče zanimanje javnosti i za pitanje o njegovoj prirodnoj reprodukciji. U tom kontekstu istraživački interes za mlado pučanstvo i njegovu perspektivu nije bitno različit od nulte istraživačke radoznalosti. Nije, dakako, nabranje spomenutih poticaja novost čak ni istraživaču čija je upućenost jadna. No držimo korisnim podsjetiti na njih radi osnaživanja uvida kako je istraživanje mladih neodvojivo od osnovnih pitanja o tipu društva, njegovoj strukturi, razvojnim silnicama i sličnih tvrdih pitanja. Ide li se tim tragom, postaje se dragovoljnom žrtvom zaključaka kako je rasprava o mladima uvijek više od nje same. Zaključak nije, a to brojni primjeri pokazuju, zajamčeno osvježavajući. Ali upućuje na onu nužnu razinu istraživačkog opreza s kojim skrupulozni istraživač, blago rečeno, treba računati u svom poslu.

Knjiga urednika Josipa Jelenića u tekućoj hrvatskoj istraživačkoj praksi osobita je zbog dva osnovna obilježja. Prvim se upućuje na općeniti i jedinstveni okvir

životnog položaja mladih. Okvir je postmoderna. Drugim se upućuje na nužnost oblikovanja životnog položaja mladih s pomoću iskustva svetoga, iskustva o Bogu. Prvo obilježje sabire, kako i sam urednik Josip Jelenić u predgovoru pojašnjava, likove dijagnoze: psihološke, socijalne, etičke, filozofske, teološke. Drugo obilježje sabire mnogovrsne prijedloge za oblikovanje vjerodostojne socijalizacije.

Dijagnostičke tekstove potpisuje nekoliko autora: V. Šakić, I. Markešić, V. Pozaić, I. Koprek, J. Jelenić, M. Szentmártoni. Dijagnostički raspon proteže se od otvorenih i prijeponih pitanja o identitetu mladih preko sumornih tonova kakvima je oslikan položaj i perspektiva mladih u svijetu rada, do sažetih opisa vrijednosnog obzora postmoderniteta i njegovih ciničnih likova u proizvodnji ljudskog tjelesnog opstanka. U tom kontekstu proces socijalizacije mladih višestruko je otežan jer se zbiva na samom rubu nemogućnosti da su u društvu oblikuju aktivni socijalni savezi u korist životne obrane i integriteta mladih. Na sličan zaključak, rabeći drukčiju analitičku proceduru, naišli su i istraživači izravno zainteresirani za altruistički odgoj djece i mladih. (U tom su pogledu primjerice radovi Z. Rabotek vrlo poučni.) Budući da su i proces i mehanizmi socijalizacije posve neselektivni u odnosu na obvezujuće razlikovanje ciničnog ponašanja (da se poslužimo poznatom razdiobom P. Sloterdijka koji je inače ugled stekao kao analitičar likova postmoderne), socijalizacija se na normativnoj razini više ne može odrediti kao prostodušna rekonstrukcija društvenog habitusa na individualnoj razini. Ona nužno postaje i oblikom oponiranja/prekoračivanja granica ciničnog labirinta koji utemeljuje društvenu zbilju u razdoblju iscrpljivanja velikih priča.

Svi se autori slažu da je na etičkoj razini osnovno uporište oponiranja/prekoračivanja granica ciničnog labirinta — etika odgovornosti (za život). Ona se,

pak, ne može mjerodavno utemeljiti bez iskustva i predodžbe o Bogu. Na obrazlaganju te tvrdnje radi (druga) skupina autora: M. Nikić, I. Fuček, K. Knezović, N. Stanković, kardinal M. O'Connor. Argumentacija kojom se spomenuti autori služe, u rasponu je od teologijske, preko filozofijske — do empirijske, dobivene istraživanjem tipova predočavanja svete zbilje na uzorku mladih. Tekstovima su zajednička dva obilježja: uvid da je oblikovanje odnosa s Bogom proces u kojemu su mladi autonomni partneri i svijest da partnerska drama u praktičnome oblikovanju etike odgovornosti izazivlje brojna pitanja na koja suvremenici nemaju posve pouzdane odgovore. Ta činjenica, između ostaloga, uključuje i obvezu kritičkog pretraživanja dosadašnjih socijalnih i institucionalnih procedura s pomoću kojih se oblikovalo iskustvo svetoga u svakodnevnici. Nije nekorisno upozoriti da je naznačeno (re)centriranje života i njegove obrane kao prve ljudske (treba li reći: apriorne) etičke dužnosti, bez koje nije moguće ni vjerodostojni odnos sa svetom zbiljom, svezan s mrežom mnogostrukih implikacija analize koji je, primjerice, i jednog J. Habermasa ponukala na razlikovanje postsekularnog društva kao navlastite zbilje. Takvu zbilju svakako određuje napredak u slobodi. Ali i obvezivanje slobode praksama životne obrane i životne obzirnosti. Ponudeni trag upućuje na zaključak da se revitalizacija društvene zbilje, inače nužno prisutna radi necinične socijalizacije mladih, ne može primjereno oblikovati ni osnažiti ne uzme li se u obzir revitalizacijski potencijal i mjerodavna baština kršćanstva, navlastito baština kršćanskog društvenog nauka. Zaključak još i posredno poučava da su mnogi pojmovi veberovske analize, na kojima leži jedna panoramska slika procesa modernizacije, zapravo prekratko pročitani. U njima je dosta štofa koji se,

premda je to prividno paradoksalno, dobro slaže sa spomenutim zaključkom.

Knjiga, kakva je ova J. Jelenića, u hrvatskoj je izdavačkoj praksi malo. Njoj je dakako moguće prigovoriti da je portret postmoderne odveć shematičan te da je i rasprava o drukčijoj socijalizaciji mladih zarobljena ulomcima. No s druge strane, takvi su manjci i više nego uvjerljivo nadoknadeni jasnoćom osnovnog etičkog obzora na koji autori upućuju reflektirajući implikacije etike odgovornosti. Na više mjesta autori nedvosmisleno upozoravaju da je model narcističke socijalizacije iscrpljen. Sabirati dodatnu dokaznu građu da je tomu tako, što zapravo radi mnoštvo istraživača, ne čini se obećavajućim poslom. Posrijedi je dobro obrazloženo ponavljanje onoga što je već poznato. Zbiljska pitanja otvaraju se kada se prekorači granica narcističke socijalizacije i likova njezina labirinta. Budući da je prekoračenje te granice neodvojivo od akta životne obrane pojedinca i skupine, dužnost da se jamči obzirna životna obrana, sukladna kakvoći života kao novog/starog staništa svetosti, dramatično izvlači na vidjelo brojna, prividno upokojena pitanja. Nisu u ovoj knjizi sva ta pitanja ni popisana ni analizirana. Ali je nedvosmisleno nagoviještena važnost uporabe drukčijeg obzora razumijevanja i položaja mladih i društva, gdje se taj položaj stiče ili zauzima. U tom je pogledu važnija knjiga kao cjelina nego li pojedinačni tekstovi u njoj.

K tomu je dobro dodati da su tekstovi napisani pregledno, s dobrim uvidom u odgovarajuću literaturu u Hrvatskoj i u inozemstvu. Zahvaljujući tomu, knjiga u čitateljskoj uporabi funkcionira i kao koristan izvor brojnih sektorskih podataka. Već i zbog toga čita se s radozalošću i interesom. Kakvoći knjige pridonosi i dobra likovna oprema M. Salopeka. Kratko, preporučujemo za čitanje.

Ivan ROGIĆ